

Nyáron meghalni

Egy nappal később ebben a faluban ülünk a nagynéném és az unokanővérem háza előtt a kertben, kilátással a közeli szőlőkre, leanderek és gyümölcsüket már levetett cseresznyefák között, egy paradicsomi kertben, ahol ennek az 1973-as télnek az emléke halhatatlan marad. Unokanővérem meséli, hogy azt hitte akkor, vége a világnak. Elhúzta a függönyt az ablakon, vaskos hópelyhek hullottak, látta az apját közeledni kalapban és kabátban, elsötétült arccal a hófúvásban, a szokásosnál lassabban, habozva a hír miatt, amit át kell majd adnia, és ő tudta, hogy eljött a világvége, most jött el, nagypapa meghalt, és megkongatta a világvége harangjait.

Noha Magyarországra a fényesen ragyogó nyár miatt jöttünk, most is betegséget és halált találunk, ezt az egymást szorosan ölelő párt, aki rád erőlteti magát, és nem enged, kapaszkodik, ragad, mint a bogáncs, oda akar tartozni, táncol ő is veled, rád csimpaszkodik, nem ereszt el az öleléséből. Mindenkinek megvan a története betegségről és halálról, mindenkinek megvannak a veszteségei, a fejében sötéten szerteindázó képei, melyek nem halványulnak. A holtak soha nem halottak, ott a helyük a találkozások, beszélgetések első mondataiban, ott ülnek a kertekben, az asztaloknál, a levesestálak, a felszelt fehér kenyérral teli kosarak mellett, és megparancsolják, hogy tessék, beszéljetelek rólam, ne engedjetelek el, ne hagyjátok abba a rólam szóló beszédet. A seb begyógyult, de a heg még hírt ad magáról, itt, a cseresznyefa alatt, az akác alatt, amikor csak kedve támad, és úgy találja, elérkezett a pillanat, elérkezett ismét az ideje. Anyám az évek múltával is siratja még az apját, az unokanővérem és én az évek múltával is siratjuk még a nagypapánkat, csak közben a fájdalom átalakult valami hétköznapi dologgá, mindenkire rátelepszik, aki összegyűlik az asztal körül, mindenki vesz belőle egy darabot, és lenyeli kenyérral és levessel.

Elindultam, hogy beteg apámat elvigyem a magyarországi nyárba. Hogy letegyem a faluban, vagy talán elvigyem magammal a Balatonra. Hogy még egyszer érezhesse ezt a diófaillatú nyarat, hogy rendeljek neki egy hideg Sopronit a kávézóban, a Kisfaludy-strandon, és nézzem vele a nagy kékséget. De amióta megérkeztünk, rosszabbul lett, minden éjjel rettegünk. Hirtelen láz gyűrte le, ami nem akar csillapodni, az otthoni klinika azt mondja nekem a telefonba, hogy azonnali kezelésre van szüksége. Unokanővérem megtiltja, hogy magyarországi kórházba vigyem, azt mondja, ott senki nem segít, a sürgősségin halnak meg az emberek,

tehát elmegyünk Kismartonba, a legközelebbi kórházba az osztrák oldalon. Nem messze innen menekült át apám a határon több mint hatvan évvel ezelőtt.

Estig várunk Kismartonban, de nem szabadul fel ágy, egy másik klinikára kell mennie Alsó-Ausztriában, a mentő majd elviszi. Búcsúzóul azt mondom, pár nap múlva érted jövök, ülünk majd a Balatonon, és rendelünk két Sopronit, eljászom a magabiztost, normalitást erőltetek a hangomra, nem engedem, hogy beleférközzön a félelem, nem engedem, hogy megérintse a szavaimat, megkösse, elkomorítsa és lebénítsa őket, egy ideje van gyakorlatom benne, hogyan bagatelizáljam a dolgokat, hárítsam el a kegyetlenségüket, és lépjek túl rajtuk, hogyan vegyem el az élüket. De a láz elakasztja a lélegzetünket, minden egyes rákövetkező napon dél körül elmúlik, de este visszatér és emelkedik, folyamatosan hívásokra várok, a klinika, a doktornő, az ápolónő, a paradicsomi kertből az unokanővérem, a két utcával arrébb lévő nyaralójukból az anyám, Berlinből a bátyám, mindannyian hozzátartoznak a félelem és feszültség e körtáncához, a mi gondokból szőtt hálózatunkhoz. Miközben a gyerekeim a Balatonba ugrálnak, és kitombolják magukat vízilabdázás közben, a labdát ököllel az égbe röpitik, én a parton állok, és fogadom a hívásokat, minden csörrenésre félelem szorítja össze a torkom, ebben a fénylő nyárban, a maga megbízható örömeivel és kedvességével, elkezdtem a legrosszabbra számítani.

Akartunk egy nagy nyarat, talán az utolsót. Napokat, amik gondtalanok, talán még fájdalommentesek is lesznek. Napokat, amikor megnyugszik a rák. Alszik, nem ébred fel. Egyszerűen csak átalussza őket. Nem mozdul. Legfeljebb a másik oldalára fordul, és alszik tovább. Igen, heves a nyár, ahogy itt mindig is heves szokott lenni, a tücskök odaadással ciripelnek, a hőmérséklet mindennap felszökik, és az erdők hangosan felzúgnak, amikor feltámad a szél. Az utak, a keskeny, végtelen aszfalterek esténként csak az enyéme, mikor a kórházból a faluba vagy a faluból tovább, a Balatonra vezetek. Háromezer kilométert vezetek ezen a nyáron. Matricákat veszek, utazom egyik országból a másikba, egyik határról a másikra, Szlovákia, Ausztria, Magyarország, városról városra, faluból faluba, váltogatom a nyelveket, magyar, német, angol, összezavarodom. Apám kórházról kórházra vándorol, stációk hosszú során át. A balatonfüredi parton, ahol fürdőruhában állok épp a meleg napsütésben, utolér az orvosnője, apámat meg kell műteni, pár perc múlva helikopterrel viszik a következő kórházba, Bécstől északnak egy órára. Miközben a gyerekeim vízilabdázás közben sikítoznak, integetnek, ugrálnak, a vízfelszínat pofozzák, fejjel lefelé lemerülnek, és a kézenállást gyakorolják, valahol Pozsony mögött a levegőbe emelkedik egy helikopter apámmal. Összeteszem a kezem, és elküldöm imáimat a kék tavon át.

Nem új, nem is meglepő, betegség és halál mindig hozzátartoztak, ha Magyarországon voltunk, amióta az eszemet tudom, amióta itt töltöttük a nyarat, itt itthon voltak. Csakhogy most mi vagyunk a főszereplők, nem pedig mások. Ahogy visszaemlékszem, minden évben elment valaki, minden évben el kellett búcsúznunk valakitől, odaadnunk és elengednünk valakit. A betegség és a halál voltak a hívatlan vendégek, bekopogtak, leültek az asztalunkhoz, és beleettek a tényérünkbe. Az emberek a konyhájukban haltak meg, az ágyukban, kertészkedés közben, munka közben a földeken, cseresznyeszedés vagy disznó-
etetés közben, úton a templomba, a kocsmába, biciklin, robogón, futás, játék

vagy dühöngés közben. Tulajdonképpen sohasem kórházban. A halál nem volt kiszervezve, tanúk előtt történt. Nemcsak öregek haltak meg, hanem fiatalok is, gyerekek, csecsemők. Az orvosi ellátás nem volt megfelelő, nem volt elegendő gyógyszer. Unokanővérem e langymeleg esték egyikén elmeséli, hogy csak ő és a fivérei lettek beoltva gyermekbénulás ellen, ők meg a falusi orvos gyerekei. Az oltóanyagot anyám vette az első Németországban keresett pénzből, és küldte el postán.

Szüleim mindig olyan magától értetődően, erőlködés nélkül, a saját könnyed módjukon vettek körül – ennek az elmúlt években bármelyik nap vége szakadhatott volna, én ezt soha nem vettem komolyan, de valahol mégis sejtettem, megéreztem néhány félreeső, eldugott idegvégződéssel. Ezért utaztam előző évben Magyarországra, hogy meglátogassam őket a nyaralójukban, hogy elmenjünk apámmal a Balatonra, és mélyen beússzunk. Ússzunk egy jót, ahogy azt a partlakók mondják, egy igazi jó, hosszú úszás, rendes méretű víz, simogatni a vizet és alámerülni, hanyatt fordulni, az eget befogadni, majd tovább simogatni a vizet, egy jó, hosszú úszkálás tavon és égen, vízen és levegőn át. Nem lehet tökéletesen lefordítani, a magyarban van valami felhangja, amit egyetlen fordítás sem tud visszaadni, a „gut” túl kevés a „jó”-hoz képest, túl kicsi, túl sovány. Ez a jó úszás a magyar nyár magja, a nyár középpontja, a pont, ahova mindennek ki kell futnia. Beveted magad a tóba, és úszol be messze az utolsó bóján, a vízimentők csónakjain túlra. Ez több, mint úszás, ez egyfajta eltávolodás a dolgoktól, nemcsak a strandtól és a nyüzsgéstől, hanem minden mástól is, ami egyébként az életed része és összetartója, a világtól, amelyben ez az élet zajlik, és ezek a dolgok összegyűlnek. Messze kint a tavon, ahol a víz kékje az ég kékjét simogatja, és versenyre kel vele, ez a világ jelentéktelennek, elfeledettnek tűnik. Már reggel felteszi az ember magának a kérdést, amint először rápillant a tóra, hogy lássa, zöld, kék vagy türkiz-e éppen, csendes vagy szélkorbácsolta: megajándékoz-e ma a tó engem ezzel a jó úszással?

Amikor ezen az egyik délutánon Balatonfüreden messze beúsztam, és mikor aztán jöttem kifelé, valaki megszólított a parton, a tóba vezető lépcsőkön, és elismerőleg ezt mondta: na, ez aztán jó úszás volt! Nevettem, és azt válaszoltam, igen, mindenképp, az volt, jó úszás! Az érzést mondja el, a benne rejlő nagyságot, szabadságot, könnyedséget, a súlytalanság óráit a napmeleg vízben, a kiadós vízben levést, aminek nem akar vége szakadni, amire sosincs elég idő. Ezt apánk korán megtanította nekünk: egymás mellett, együtt lenni a vízben, talán ez volt az első, amit megtanított a bátyámnak és nekem, közel hozta hozzánk, és ez volt az, ami szavak nélkül, magyarázatok nélkül mindig természetes módon összekötött minket. Minden nyáron ezt gyakorolta és osztotta meg itt velünk: a víz szeretetét, a jó úszást, ezt a nagyszerű, ezt a fantasztikus úszkálást.

Valamiféle örült játékot játszik most velünk? Elhatározta, hogy itt tart minket? Hálót szőtt, amiben mindig újra fennakadunk? Keresztül-kasul hajt engem az országon át, ami valaha a hazája volt? Nemrég beszélünk a haláláról, azt akarja, hogy Magyarországon legyen eltemetve, mi viszont azt szeretnénk, ha a közelünkben lenne. És ő most itt van a kettő között, félúton, a két világunk között, mintha ezt találta volna ki, mintha így befolyásolhatná. Nem bízik bennem a sírját illetően, ezért megeskette az unokanővéremet, megbízta, hogy harcoljon

érte – ami magyarul erősebben hangzik, mint németül, a magyar harcolni szó nemcsak magát a harcot, hanem véres csatát jelent, amiben mindenedet elveszítheted. Azt mondom neki a paradicsomi kertjében, hogy ne harcoljunk, kérlek, ezért ne, nekem is kell egy hely, ahol az apámat meglátogathatom, amikor már nem él.

A mistelbachi műtét után csövek és hightech-gépek alatt fekszik, állok az ágyánál, és fogom a remegő kezét, beszélek hozzá, akkor is, ha nem tudom, hogy hall-e engem, érzékeli-e egyáltalán, hogy itt vagyunk. Ránézek a fakeresztre a falon, és suttogni kezd a fejemben egy hang, vidd el most, és ugorjuk át a többi, mentsd meg a szenvedéstől, kérlek, kibírom, ki fogjuk bírni. De a halál vár. A meghalás jól láthatóan nem illik ehhez a kékhez, ami Pannonhalma és Zirc közt, a visszautamon rajzolódik ki a kevéske felhő mögött. Stevie Nickset hallgatok, egy amerikai nő csal könnyet a szemembe Magyarországon, egy amerikai nő ríkat meg a magyar ég alatt a német autómban, mert megkérdezi, can I handle the seasons of my life?, nekem pedig azt kell válaszolnom, hogy no, I can't, I just can't handle them. Nem tudom kezelni az életem évszakait, pontosabban: az életem ezen évszakát nem tudom kezelni. Elismétlem magamnak: a nyárhoz nem illik a halál. A halál a télhez tartozik.

FRANK ILDIKÓ ESZTER fordítása